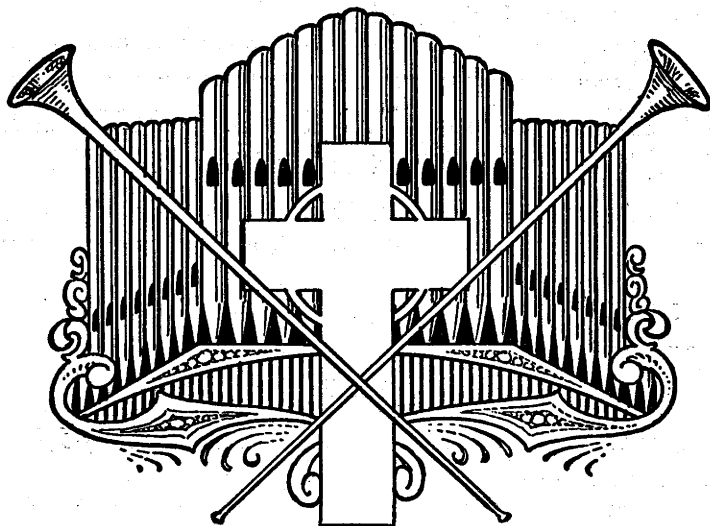

TIDSKRIFT
FÖR
KYRKOMUSIK
OCH
SVENSKT GUDSTJÄNSTLIV

ORGAN FÖR
SÄLLSKAPET KYRKOSÅNGENS VÄNNER
OCH
SVERIGES ALLMÄNNA ORGANIST- OCH KANTORSFÖRENING

UNDER MEDVERKAN AV INTENDENTEN *BENGT CNATTINGIUS*, LINKÖPING, PROFESSORN *OTTO OLSSON*, STOCKHOLM, KYRKOHERDEN, TEOL. LIC. *KNUT PETERS*, SÖNDRUM, HALMSTAD OCH MUSIKDIREKTÖREN *SVANTE SJÖBERG*, KARLSKRONA

UTGIVEN AV DOMKYRKOVICEPASTOR *ARTHUR ADELL*, LUND

15 Maj.

SJÄTTE ÅRGÅNGEN

1931

STOCKHOLM, SVENSKA KYRKANS DIAKONISTYRELSES BOKFÖRLAG

INNEHÅLLSFÖRTECKNING.

UPPSATSER.

	Sid.
Nattvardsförmaning ur then Swenska Messan	1
Till Nathan Söderbloms minne	97
A. Adell: Den gregorianska sången	17
— " — Svenskt Psalterium	99
— " — Den dagliga andakten	161
— " — Kyrkokalender	164, 175, 192
F. M. Allard: Kyrkosångsdagar i Oslo	187
B. Brilioth: O. Petris Svenska Mässa	49
B. Cnattingius: Kyrklig konst	45
— " — Samlingsverket Sveriges kyrkor	117
— " — Bysantinsk konst i Paris	138
— " — Kyrkokonstens ursprung	145
S. Estborn: Den svenska evangeliebokens andra kollektserie	107
M. Fornander: Engelbrektskörens Finlandsresa	92
J. Foss: Kirkemusik og organistuddannelse i Danmark	5
Första allmänna svenska kyrkomusikfesten i Finland	120
E. Liedgren: G. T. Lundblad	55
— " — Hymnologi	70
G. Lundborg: Är stråkinstrumentens renässans förestående?	2
C.-A. Moberg: Palestrina och palestrinastil	129
— " — P. Wagner	177
H. Mörtensson: En klassisk orgeltyp	114
G. Olsson Nordberg: Sparsamhet med verkningsmedlen	75
Orgelläktaren	65
K. Peters: Hymnologi	73
— " — Lektionstonerna enligt svensk 1500-talstradition	88
— " — Tidegärdsgudtjänsternas restaurering	19
E. Rodhe: Ord och sakrament	81
C. E. Rosenquist: Dietrich Buxtehude och hans verk	149
— " — Nordisk-tysk orgelvecka i Lübeck	171
D. Rudin: Dirigeringskonst	180
I Sahlin: Bachs största verk	165
G. Schedin: Orgelverken i St. Marienkirke i Lübeck	36
J. Silbermann: Resa i Tyskland och Österrike 1931	132
G. Svennung: Stråkinstrumentens renässans	41
I. Wallerius: Vår koralfråga	56, 66
— " — Prästens kyrkoskick	168
— " — Minnen från Pehr Eklund	185
P. Vretblad: Svensk orgelmusik i Balticum	169
W. Åhlén: Orgelfrågor	43
— " — Nederländsk orgelmusik	33

RECENSIONER.

A. LITTERATUR

	Sid.		Sid.
B. Ebel: Das älteste allemanni-	125	K. G. Fellerer: Der Palestrinastil	129
sche Hymnar		und seine Bedeutung	
E. Eidem: Vår frälsnings evan-	173	K. G. Fellerer: Palestrina	129
gelium		Jahrbuch für Liturgiewissenschaft	47
K. Elis: Neue Orgeldispositionen	79	H. Klotz: Über die Orgelkunst der	
K. G. Fellerer: Orgel und Orgel-		Gotik	123
musik	141	M. Luther: Vorlesungen über d.	

	Sid.		Sid.
Hebräerbrief	47	<i>K. Skredsvik</i> : Den heliga mässan i Sverige	28
<i>Chr. Mahrenholz</i> : Die neue Orgel in St. Marienkirche Göttingen	142	<i>S. Städener</i> : Sju dagars andakt ..	47
<i>C. Nohrborg</i> : Luthersk psalmskatt	73	<i>O. E. Thuner</i> : Dansk Salmleksikon	70
<i>J. Roosval</i> : Romersk konst	79	<i>E. Wrangel</i> : Korstolarna i Lunds Domkyrka	60
<i>Th. Schrems</i> : Geschichte des greg. Gesanges in den prot. Gottesdiensten	125		

B. MUSIKALIER

	Sid.		Sid.
<i>E. Axén</i> : Påsknatt	127	<i>J. Morén</i> : 12 nya motetter	126
<i>J. S. Bach</i> : Tre motetter	143	<i>N. O. Ruusted</i> : Tre psalmer	77
<i>L. Bergh</i> : 24 Koralforspil	124	— ” — 14 orgelkoraler	30
<i>S. Carlsson</i> : Kyrkokantat	77	<i>J. H. Roman</i> : Sinfonia di chiesa	174
<i>Homburger o. Wöldike</i> : Orgelmusik för gudstjenestebrug	124	<i>J. Rosenmüller</i> : Acht Begräbnisgesänge	77
<i>H. Isaac</i> : Missa carminum	77	<i>H. Schütz</i> : Passionsoratorium ..	48
<i>O. Koppang</i> : Ved Orglet	142	<i>P. Vretblad</i> : Koralfantasi	78
Körsången	48,	Hymner och motetter	30, 77, 159
<i>H. Lindquist</i> : 30 preludier	159	Solosånger	159

MEDDELANDEN:

	Sid.		Sid.
Om Kyrkosångens Vänner 61, 64,	80, 127	Från Norge	64, 80, 178
Sveriges allmänna Organist- och Kantorsförening ..	16, 31, 143, 174	Från Finland	16, 64, 95, 120, 174
Sveriges Kyrkosångsförbund	32, 96, 128, 143	Från Tyskland	64, 80, 96
		Lägre Organistexamen	95, 140
		Nya Orglar	95, 160
		Val	63, 80, 127, 143, 160

BILAGOR:

	Häfte		Häfte
<i>Evangelisk Tidsgärd</i> : Completorium på lördag	4	<i>Evangelisk Tidsgärd</i> : Böner för den dagliga andakten	11

Tidskrift för Kyrkomusik och

Svenskt Gudstjänstliv

Redaktionens adress:
Bredgatan 14, Lund. Tel. 658.
Postgiro 31495.

Expeditionens adress: Svenska Kyrkans
Diakonistyrelses Bokförlag, Stockholm 7.
Tel. Norr 324 05.
Postgiro 675.

Tidskriften utkommer med 1 nummer
den 15 i varje månad. För juli—augusti-
numren dubbelnummer den 1 augusti.

Prenumerationspris: å posten, i bok-
handeln eller direkt från förlaget: kr.
4:50 pr år.

Annonspris: 20 öre pr mm. enkel spalt.
Rabatt vid större annons och vid upp-
reppning av annons i flera nummer.

*Detta nummer innehåller bl. a.: Or-
gelläktaren. — Kontraktsposten, Dr I.
Wallerius, Göteborg: Vår Koralfråga II.
— Lektor E. Liedgren, Västerås och
Kyrkoherde K. Peters, Söndrum:
Hymnologi. — v. Pastor G. Olsson
Nordberg, Riala: Sparsamhet i fråga
om uttrycksmedel. — Recensioner, Med-
delanden.*

Lediga tjänster, se omslaget sid. III.

NORDISK NODESTIK & TRYKKERI SAMT LITOGRAFISK ETABL.

NIKOLAJPLADS 25 — KØBENHAVN — Tel. 3304 & 13057
Telegr. Adr. Nodestikog.

Anbefalles i Herrar Förläggares och Kompositörers
välvilliga åtanke vid behov av nottryck i förstklassigt
utförande till billigaste pris.

Mångårig leverantör till Sveriges största förlag.

Skicka oss Edert manuskript och vi sända Eder omgående offert.

LÅT TRYCKA ALLA
EDRA MUSIKALIER
I SVERIGE

LÅT OSS BLIVA EDER SVENSKA
LEVERANTÖR AV ALLT SLAGS
NOTTRYCK.

BRÖDERNA LAGERSTRÖM
NOTSTICKERI OCH LITOGRAFISK ANSTALT
Klara Södra Kyrkogata 14 STOCKHOLM. Telefon Norr 318 80

Orgelläktaren.

Vid höstens kyrkosångsmöte utsågs en kommitté bestående av professor O. Olsson, tonsättaren O. Lindberg, och musikdirektör S. Sjöberg, att utarbeta ett uttalande om orgelläktaren som skulle tillställas myndigheterna. Uttalandet föreligger härnedan:

Sjunde Allmänna Svenska Kyrkosångsmötet i Örebro 1930 har enat sig om följande uttalande:

Svenska kyrkomusici, organister och körledare, ha med växande bekymmer iakttagit, hurusom vid nybyggnader och restaureringar av kyrkobyggnader det utrymme som tillmätas den för gudstjänstens musikaliska del behöfliga apparaten alltmera tenderar att minskas. Orgelfasaderna skjutas tillbaka så att pipverket sammanpackas och stämmorna förkväva varandra, läktaren indrages och utrymmet för kyrkokören blir otillräckligt, för att ej tala om de fall då nya, stora och utmärkta orgelverk erhållit en placering som från musikalisk synpunkt måste anses vara absolut förkastlig. Sådant sker numera alltför ofta, trots det vi leva i en tid av kraftig kyrkomusikalisk utveckling. Kyrkomusikernas utbildning är grundligare än någonsin, nya, allt större orgelverk byggas, äldre verk ombyggas och utvidgas, kyrkokörer bildas överallt och utförandet av den nu reviderade kyrkomusiken förutsätter att dess utövare erhålla tillbörligt utrymme för att med nödig rörelsefrihet kunna förrätta sin ansvarsfulla tjänst. Den omständigheten att man i några få nyare kyrkor byggt rymliga orgelläktare, kan icke bortskymma det faktum att tendensen under senare årtionden pekat i motsatt riktning och att det hänt att orgel och kör till och med placerats nere på kyrkans golv i sidoskeppet. Detta kan vara menligt för orgelns bestånd, är akustiskt ofördelaktigt och opraktiskt därför att organisten ofta kommer att sakna nödig överblick över koret, samt ofördelaktigt för körens placering och klangverkan.

Sjunde Allm. Svenska Kyrkosångsmötet vill därför till vederbörande myndigheter och arkitekter rikta en värdsam och enträgen anhållan att, såväl vid restaureringar av äldre som vid byggandet av nya kyrkor, be-

hjärta den roll kyrkomusiken numera spelar i det gudstjänstliga livet och att därför ej genom för knappt tillmätt plats bereda orgelbyggaren, organisten, kören och körledaren onödiga svårigheter eller rent av omöjliggöra utförandet av större kyrkomusikaliska verk. Mötet framhåller önskvärdheten av att arkitekten redan vid planläggningen av sitt verk konferera med orgelbyggaren och med den sakkunnige kyrkomusikern.

Örebro den 20 okt. 1930.

Otto Olsson,
Professor, lärare
vid Kgl. Musikkonservatorium
L. M. A.

Svante Sjöberg,
Musikdirektör
L. M. A.

Oskar Lindberg,
Lärare vid Kgl. Musikkonservatorium
L. M. A.

Vår Koralfråga. Iakttagelser och reflexioner.

II.

Efter vårt försök till en överblick över de åskådningssätt och strävanden, som lett till den nuvarande kyrkomusikaliska situationen i vårt land, komma vi till det egentliga ämnet: vår koralfrågas nuvarande läge. Vad kan anses såsom särskilt utmärkande för detta?

Närmast ligger kanske den iakttagelsen, att intresset för koralernas rytmiska restaurering i icke ringa mån trätt tillbaka. Tidpunkten härför sammanfaller tämligen med den nya koralbokens tillkomst. Åtskilligt har där vunnits, det skall tacksamt erkännas, och det är klart, att för en tid framåt ej på officiell väg något mera kan vinnas. Övertygelsen härom har otvivelaktigt haft ett tillbakahållande för att ej säga förlamande inflytande på det dittillsvarande restaureringsarbetet inom koralmusiken.

Men härtill kommer en andra betydelsefull faktor, som bidragit till det minskade intresset för den av K. S. V. företrädde koralrestaureringen. Denna faktor är den *frontförändring* i koralfrågan, som blivit en följd av de förut nämnda, ofta såsom undermåliga betecknande melodierna i tillägget av nya psalmer. Frågan om dessas berättigande såsom tillhörighet till kyrkans officiella musik har ej minst på den senaste tiden kommit i förgrunden i diskussionen om koralmusiken. Under det att i ett tidigare skede av renässansarbetet inom denna musik fronten varit speciellt riktad

mot Haeffner, är den numera företrädesvis orienterad mot inträngandet av från kyrklig synpunkt tvetydig eller undermålig musik, sådan som har karaktär av världslighet, ytlighet, sliskighet. Denna påtagliga frontförändring måste tvivelsutan i viss mån inverka på omdömet om Haeffners verk. Ty vad man än kan ha att anmärka mot detta — aldrig skall man kunna fränkänna det allvar och värdighet, låt vara kall värdighet. *Många* gånger hellre en Haeffners koral i all dess stramhet än sådan musik, som lika litet passar i Herrens hus som dekorationer å la restaurant eller teater! Vi få ju erkänna den jämna taktens berättigande i en del fall. Enstaka melodier ha en sådan livfullhet i sig själva, att rytmen därvid spelar en mera underordnad roll. Melodiens originalitet och inneboende kraft förmå göra sig gällande *trots* en utjämnad rytm. Exempel må vara 55 och 124. En annan sak är det med melodier, som ursprungligen ha $\frac{3}{4}$ takt, de förlora vanligen mycket genom att slätstrykas. Har man lärt känna t. ex. 16, 53, 68 i deras originalrytm och hört, hur lätt församlingen överhuvud lär sig tretakten, så har man svårt att förstå, hur det kunnat falla någon in att "utjämna" sådana melodier. Men som sagt, det finnes fall, där den jämna takten är på sin plats och där den har en viss monumental verkan. Vi må erinra oss, hur Seb. Bach i sina kantaters slutkoraler ibland använder jämn takt. Det är något liknande med vita kyrkinteriorer: de kunna ha sin skönhets. Och detta ej minst genom sin kontrastverkan mot andra, som icke äro eller böra vara vitmenade.

Den ovannämnda situationsförändringen i koralfrågan har alltså förlagt denna fråga på ett plan, varifrån utsikten kan sägas vara vidsträcktare än förut. Ty nu upprullas för oss med mera allvar än förr problemet om gränsen mellan sådan sång, som förtjänar betecknas såsom kyrkligt värdig, och sådan som måste uteslutas från denna äreplats. Under den äldre, klassiska kyrkomusikens tid har frågan om sådan begränsning knappast varit aktuell. Bach har ju emellanåt tagit stycken ur sina världsliga kantater och direkt införlivat dem med sin kyrkomusik, och dock, detta har, såsom en förf. sagt, ej varit annat än att giva Gud det Gud tillhör.*)

*) Jag känner ej till, huruvida något försök gjorts att historiskt spåra den utveckling, som fört till den utpräglade åtskillnaden mellan kyrkomusik och annan tonkonst vad själva *anden* beträffar. Kanske detta ej nu är möjligt, annars vore det väl en intressant uppgift för musikhistorisk forskning. Har kanske Felix Mendelssohns reformatoriska betydelse för den musikaliska smaken överhuvud också gjort sig gällande i nu berörda hänseende? Det förefaller ej osannolikt. Epokgörande var under alla förhållanden hans verksamhet för att göra den så gott som förgätne Seb. Bach åter känd. Det är nu något mer än 100 år sedan han tog det första banbrytande steget, i det han, knappt tjuogoårig, framförde Bachs Matteus-passion i Berlin (1829).

När vi betonat den frontförändring, som inträtt i vår kyrkas koralfråga, så må detta ej fattas så, som om gränsen mellan helig och profan musik överhuvud ej dessförinnan varit föremål för allvarlig uppmärksamhet i vårt land. Vid kyrkosångens Vänners första förbundsfest i Linköping 1898 yttrade Robert Kihlberg bl. a.: "Även i fråga om musiken gäller det att skriftenligt lära först sig själv och sedan andra att *pröva andarna*, om de äro av Gud. I allt möter oss nämligen en ande, även i musiken. Vi upprepa därför vad vi nyss sade: ej utan skada indrages oandlig musik på det religiösa området. Ty sinnet förytligas, förvärldsligas, besmittas omedvetet av den ande, vilken man genom sådan musik upptager i sig. Det är farligt att leka med det heliga, att missbruka Guds namn." Också inom frikyrkliga kretsar spårar man på senare tid kritisk blick i nu berörda hänseende. I radioprogrammen kan man möta sådana namn vid deras gudstjänster som — Bach och Morén.

Svårigheten vid gallringen av nya melodier till församlingssången är väl egentligen att se i gränsfallen, där det ej så mycket gäller skillnaden mellan kyrkligt och profant som mellan koral och vad man brukar kalla andlig sång. Man kan tänka på sådana som ps. 593, denna vackra men något "söta" melodi, som ej kan kallas profan, men dock står rätt så långt ifrån vår typiska koralmusik, eller 605, 645, m. fl. En *farlig* melodi är folkmelodien till 576 "Ingen hinner fram till den eviga ron", men den är oskiljaktig från psalmen, så att om man vill använda denna, den gamla melodien får vara med. Men då gäller, att den spelas rätt långsamt och tungt. Annars får den särskilt i mellansatserna något rent av slarvigt över sig. Men spelas den som nämnt med en viss tyngd, bildar den med psalmen en helhet, som har något av gångna tiders väckelseton i sig. Främst sätter jag för min del v. 3. F. ö. — är denna melodi mindre "kyrklig" än t. ex. Volgers Hosiana?

Melodien till 576 har en intressant sida: det är *omöjligt* att spela psalmen på den i utjämnad takt. Försök bara inte! Detsamma är förhållandet med ett dyrbart nyförvärv bland "nya psalmer", dyrbart både vad innehåll och melodi beträffar: 569 och 663. Den gemensamma melodien för båda, som väl är av rent svenskt ursprung, hör till det underbaraste i hela vår koralskatt. Den är ej bland de lättaste, men har hos oss visat sig bli rätt snart insjungen och älskad. Och som sagt, man skall inte försöka att jämna ut den melodin!

Vad somliga nytillkomna melodier beträffar, kan man bli påmint om några ord, som Mendelssohn skrev om en del kyrkomusik han hört i Rom: "Freilich, ein *falscher* Ausdruck ist nicht drin, denn es ist *gar kein*

Ausdruck darin". De orden tåla nog att tänka på vid åtskilligt nutida kyrkomusikaliskt experimenterande.

*

Innan jag går vidare till att tala något om önskemål och utsikter i vår koralfråga, får jag fullgöra det *andra* uppdraget från K. S. V:s centralkommitté, åtminstone beröra det, ty ärendet har nu redan blivit framfört i C. K:s sekreterares redogörelse i förra häftet av denna tidskrift. Så mycket bättre. C. K. beslöt att rikta en uppmaning till intresserade kyrkomusiker att till kommittén ingiva förslag till melodier avsedda att ersätta de olämpliga i den nya koralboken. Granskningen av de event. inkomna förslagen har musikdirektör Waldemar Ahlén, Stockholm, åtagit sig, med biträde av musikdirektör D. Wikander.

*

Den som i likhet med undertecknad varit med om något av K. S. V:s ungdomstid och ungdomskraft kan nog ej växa ifrån det hoppet, att sällskapets önskemål beträffande koralernas restaurering i huvudsak måtte realiseras i sinom tid. Vad melodiform och harmonisering beträffar, vet jag intet som står högre än K. S. V:s koralbok.

Och dock tror jag ej, att läget nu är sådant, att vi kunna direkt arbeta för detta ideal. Vi få nog i huvudsak tillsvidare nöja oss med vad den officiellt godtagna koralboken bjuder oss av återställda koralmelodier, naturligtvis med någon frihet, särskilt där intresse för livfullare psalmsång är för handen eller utan åsidosättande av viktigare intressen kan väckas.

Ja, utan åsidosättande av viktigare intressen. Det är t. ex. med evangelisk ståndpunkt oförenligt att låta det liturgiska tränga åt sidan Ordets förkunnelse, låta mänskliga prestationer på något sätt ställa Guds ord i skuggan. I synnerhet i vår tid. Tron kommer av predikan, men predikan i kraft av Kristi ord — där finnes intet surrogat, *intet*.

Vårt kyrkliga läge manar till försiktighet med förändringar i det som rör kyrkans gudstjänst. Mångenstädes är det läget en vågdal, och vi få ej hänge oss åt illusioner för den närmaste framtiden. Vad som kan verka onödigtvis störande må i detta läge undvikas! Det kan vara fallet också med brådstörta nyheter på det kyrkomusikaliska området likasom i vår handbok. Men söka motverka förflackning och främmande element, det kunna och böra vi göra.

Ett par revisionstankar beträffande koralboken får jag måhända ändå uttala.

Ett missgrepp, som tarvar rättelse, är att någon gång goda, men sällan använda psalmer fått melodiformer, vilka så gott som omöjliggöra deras användning, om dessa melodier skulle brukas, t. ex. 414, 459.

När goda *svenska* melodier finnas, kunde dessa gärna få behållas där Haeffner använt dem, även om deras tonart ej är precis överensstämmande med psalmens innehåll vilket dessutom ej plägar vara uniformt. Det går att under det liv, som bär korsets tecken, sjunga glädjens och lovet's sång också i *mollton*. Därför är det tomt, mycket tomt under påsken efter den gamla svenska melodien till ps. 109—223 i Haeffner, denna älskliga melodi, är förvisad till 249, och det är bra onödigt. Melodien 335 hör väl ej till de främsta bland svenska original, men den är synnerligen sångbar och kan med sin lyftning uppåt väl försvara sin gamla plats vid 472. Nu står den endast vid 335 och blir då så gott som aldrig använd. Att 487 ej fått den av R. Norén upptecknade svenska formen, såsom i det förslag som närmast föregick koralnämndens slutliga, är att beklaga. Särskilt i mellanpartiet och slutfallen är den nuvarande formen rätt skröplig.

*

Vår koralfrågas nuvarande läge är ägnat att framkalla en stämning av resignation — men därav behöver ej bliva hopplöshet. Här komma andra tider och släkten än våra. Vid arbete på reformer och framsteg. verkliga eller åtminstone förmenta, på det kyrkomusikaliska såväl som på andra områden må vårt släkte icke handla så, som om det bland jordens generationer vore den sista och den bästa!

Ivar D. Wallerius.

Hymnologi.

I.

Dansk Salme-Leksikon. Haandbog i dansk Salmesang. En hymnologisk Sammenstilling af Ord og Toner med historiske og bibliografiske Oplysninger af O. E. Thuner. .København Anno MCMXXX, O. Lohse. (Pris: 15 kr.)

Detta präktigt utstyrda verk på nära 600 stora oktavsidor tjockt papper med 28 faksimiletryck efter äldre hymnologiskt betydelsefulla dokument kan komma en svensk bokvän att avundas våra grannar på andra sidan Sundet, där tydligen en viss begärelse till dylika ovärldsliga ägodelar anses kunna påräknas. Då Sveriges psalmhistoria och kyrkosångstradition ha åtskilliga beröringspunkter med Danmarks, är detta för oss en anledning att något närmare granska arbetets innehåll och ej inskränka oss till ett blott omnämmande av dess tillvaro.

Litteraturförteckningen (sid. 48 f.) kan ge anledning till invändningar Den upptar icke ett så viktigt samlverk som Fischer-Tümpel, Das deutsche evang. Kirchenlied des XVII Jahrh:s I—VI (Gütersloh 1904 f.).

Av Julians Dictionary of Hymnology citeras blott 1907 års edition (den 1915 utgivna upplagan är utvidgad och reviderad). H. Nutzhorn, Den danske Menigheds Salmesang i Reformationstiden (1913—18), nämnes icke; den har ju sina brister, men nog väntade man sig se den omtalad bland texteditionerna (eller melodisamlingarna). P. Severinsens lilla goda undersökning "Dansk Salmedigtning i Reformationstiden" (1904) nämnes, men icke den vida mer omfattande och rikhaltiga avhandlingen av Niels Møller: Salmesprog og Salmetyper (1923), där värdefulla bidrag även lämnas till besvarande av frågor om psalmernas härkomst och historia. Av den följande framställningen framgår emellertid, att författaren begagnat betydligt flera källor än de i litteraturförteckningen uppräknade. Dock måste man beklaga, att en del nyare, ganska lätt tillgängliga arbeten icke rådfrågats, t. ex. Wilhelm Nelles "Geschichte des deutschen evang. Kirchenlieds" eller densammes "Schlüssel zum evangel. Gesangbuch für Rheinland und Westfalen" (1924).*)

Att de av förf. begagnade tyska källorna delvis äro antikverade, framgår av åtskilliga uppgifter rörande i Danmark begagnade tyska psalmer. Så anses t. ex. numera allmänt Johann Scheffler (Angelus Silesius) icke ha diktat sina sånger, før han gick over til den katolske Kirke". Från tiden före 1653, då hans övergång till Rom skedde, finnes icke en enda psalm av Schefflers hand. Ej heller har Martin Rinckart skrivit sin *bordspsalm* "Nun danket alle Gott" (sv. ps. 272) c:a 1644 i förkänsla av westfaliska freden utan enligt egen uppgift omkring 1630—31 (tryckt 1636). Först långt senare har psalmen blivit ett tyskt *Te Deum* (tidigare ett *svenskt* sådant, vill det tyckas).

När det gäller melodiernas ursprung, synes förf. stundom ha haft nyare auktoriteter, än när det är fråga om texterna. Så kan han t. ex. om de bägge berömda koralerna till "Wie schön leuchtet" (sv. ps. 55) och "Wachet auf! ruft uns die Stimme" (sv. ps. 496) meddela, att "store Dele" av den förra redan 1538 förekomma i en psaltarsalm och att den senare är komponeret over en ældgammel Melodi til en af Davids Psalmer i den gamle Kirkesangs Slutningsperiode". (I de notföljder, Erik XIV tecknat upp under fängelsetiden, har man ju ock velat igenkänna några takter ur den ena av dessa koraler.) Beträffande koralen "Ein feste Burg" (sv. ps. 124) synes förf. ansluta sig till uppfattningen, att den ej bör tillskrivas Luther men att den ej heller kan förklaras som ett mosaikarbete med bitar ur gamla romerska gradualer, såsom Baumker ville göra troligt (och Strindberg med förtjusning fann antagligt).

Förbindelserna mellan dansk och svensk psalmdiktning äro ganska sällsamma. Under den första reformationstiden lånade Danmark som bekant några svenska psalmer, senare lånade vi en hel del danska. Sverker Ek, som ägnat "Våra första psalmböcker" en ingående undersökning (Samlaren 1918), har gjort troligt att de första "Svenska songer eller

*) Jag begagnar tillfället att för alla hymnologiskt intresserade påpeka den utomordentligt fylliga litteraturförteckning, som Kirchenrat D. Wilhelm Lueken Frankfurt a. M.) fogat till sin även f. ö. mycket beaktansvärda artikel "Zur Gesangbuchreform der Gegenwart" i Theologische Rundschau, Neue Folge, 2. Jahrg. 1930, Heft 6 (sid. 363—399), J. C. B. Mohr, Tübingen 1930.

wijsor" (1526) *samliga åtta* övertogos av danská psalmsamlare omkring 1530. Vid redogörelsen för den gamla, troligen danska advents- eller palmsöndags-psalmen "Fryd dig, du Kristi Brud" (Thuner 154) hänvisas till Beckmans Psalmhistoria, men den för psalmens ålder så viktiga notisen där, att psalmen finns omnämnd i Sverige 1598 och upptecknad i 1500-talets svenska visböcker, har icke utnyttjats. Ett annat svenskt lån från Danmark (nuvarande sv. ps. 487): "Eya mit Hierte ret inderlig" (Thuner 119) förser förf. med ursprungsbeteckningen "Ellen (!) Andersdatter", ehuru ju ingen säkerhet finnes för att en akrostikonpsalm avser att röja sin *diktare*s namn. Lika ofta kan ju det inskrivna namnet vara en hyllning till en annan person. Namnet "nävervisan" har Preben Nodermann tolkat såsom syftande på att melodien kan ha blåsts i näverlur.

En egendomlig grupp lån från Sverige utgöra några i Pontoppidans Salmebog 1740 upptagna sånger av pietistisk typ, som finnas i handskrift från 1733 i Det Kongelige Bibliothek i Köpenhamn (Thuner 101, 817, 1081, jfr Revidert Landstad 576). De äro alla (jfr Brandt-Helweg. Den danske Psalmedigtning II, s. 106 ff) hämtade från *Mose och Lamsens Wisor 1717* o. f., och de av Thuner upptagna torde få tillskrivas assessor Georg Lybecker (d. 1716), eftersom de ingå i första upplagan av nämnda sångbok. (Den av Pontoppidan även lånade "Söte Jesu, glädjekälla" — ursprungligen av Kingo (!) förekommer i Johan Tolpos "Anhang" 1720 och "Kom, Juda Lejon" i C. G. Österlings Evangeliske Läro- och Bøne-Psalmer 1724—27. Överhuvud är det intressant att se, hur nyckfullt och oberäkneligt utbytet sker mellan danska och svenska psalmboksredaktörer. Listan på lån av svenska originalpsalmer till Danmark är ingalunda representativ för våra bästa traditioner. I Salmebog for Kirke og Hjem och dess tillägg ingå t. ex. Sv. ps. 334, 360, 368, 369: 3 f., 373: 2 f., 378, 394, 454, 500, 534 och 571. Utom Kolmodins sommarpsalm är väl endast nr 500 fullt bärande. Natanael Beskows "Ack, saliga dag" med sitt för gammalprotestantisk uppfattning nästan kiliastiska framtidshopp går emellertid segrande fram från land till land. Den nya Frankfurt am Mainpsalmboken av 1927 har infört denna sång med den vid Ekumeniska mötet 1925 begagnade tyska texten, likvisst med den oriktiga uppgiften, att den skrevs inkom för detta möte, medan den ju härstammar från 1880-talet. (Den danska tolkningen har lämnats av den nyligen avlidne biskop Chr. Ludwigs.) — Den redan av Landstad (1861) översatta gamla bröllopspsalmen "Vi önska nu vår brudgum och brud" (sv. ps. 571) har genom upptagandet i dansk kyrkosång på sitt sätt återbördats till sin upphovsmans rätta fädernesland. På goda grunder kan nämligen göras gällande, att denna psalm är författad av den vittre Petrus Rudbeckius (biskop Johannes R:s broder, död som kyrkoherde i Köping 1629), vars fader ju inflyttade till vårt land från Danmark (Holstein).

Några andliga sånger, som upptagits i de danska Tilläggen, äro inte heller ägnade att göra oss alltför stolta över vår andel i dansk kyrkosång. Men vad *vi* tillägnat oss från Danmark i *original* före 1921 är ej heller vidare märkliga ting: tre psalmer av Hans Christenssøn Sthen (Sv. ps. 195, 370: 4, 438), en av Kingo (209), en av Arrebo (315), en av Brorson (452) samt de två ovannämnda sv. ps. 51 och 487 (resp. 673). Ibland

har Thuner anmärkt om en viss dansk originalpsalm, att den också finns i svenska psalmboken eller "Nya Psalmer", ibland icke. Ett genomögnande av författarförteckningen i våra psalmböcker är ju en lätt brukbar metod för kontrollering av våra danska lån. (De anonyma psalmerna finner man dock ej på det sättet.)

Psalmlexikonets uppställning efter nu gällande psalmbok († tillägg) medger i *regel* ej behandling av andra psalmer än de för närvarande kyrkligt användbara. För präster, lärare, kantorer och organister bör arbetet vara välkommet, sådant det är. Ur hymnologisk synpunkt skulle givetvis kunna önskas noggrannare och rikligare uppgifter och bättre utnyttjande av moderna framställningar. På vissa områden förefaller emellertid förf. ha mycket goda upplysningar att ge, t. ex. när det gäller engelska hymner. Redan Grundtvig tog ju ej så litet material från anglosaxiskt håll, och Tilläggen ha ökat förrådet, någon gång via Sveriges andliga sångböcker, t. ex. "Kom, låtom oss på barnavis" (Th. 890).

Författarregistret är mycket omfattande, men dess data kunna någon gång behöva korrigeras eller kompletteras. Augustini födelseår sättes nu allmänt till 354 (ej 353), Joachim Neanders till 1650 (ej 1640), Catherine Hankey dog 1911, S. Baring-Gould 1924 (ej 1923), Joel Blomqvist 1930. Om Theodoricus Petro Nylandensis (Didrik Persson Ruuth) behöver man ej säga, att han är "ukendt" — se t. ex. T. Norlind, Latinska skolsånger (Lund 1909) och där anförd litteratur.

Helt naturligt måste i ett så stort och sakrikt arbete som detta en del tryckfel insmyga sig, t. ex. sid. 113, r. 9 uppifr.: "mein Heiland ist" (i st. f. bist), sid. 115, r. 1: "gaa" (i st. f. gaar), sid. 151 "O Virgo gratiose" (i st. f. gratiose) och "Vegelied" (i st. f. Wegelied), s. 212 Baselius (i st. f. Basilius), sid. 312 "cruentorum", coronarum" (i st. f. cruentatum, coronatum i "Salve caput"), sid. 325 "Durchbrecher" (i st. f. O. Durchbrecher), sid. 390, r. 5 uppifr.: "Latentur et exultet omnes" (i st. f. ... exultent ...).

En betydlig arbetsflit och ett livligt och vaket intresse för psalmernas texter och melodier bär hela verket vittne om. Alltför stränga fordringar få knappast ställas på hymnologiska arbeten, så länge bedrivande av därtill hörande studier både i vårt land och i utlandet anses vara ett hobby, ungefär som "knappologi", för vilket endast feriefirande amatörer och pensionerade pedagoger pläga kunna intresseras.

Emil Liedgren.

II.

Carl Norborg: Luthersk Psalmskatt. Stockholm, Diakonistyrelsens förlag 1928.

Utgivaren av ovanstående bok är tydligen besjälad av en brinnande kärlek till det sköna arv från fromma fäder som vi äga i vår evangeliska psalmskatt. Även om vår psalmbok upptager det värdefullaste av detta arv, återstår dock mycket som förtjänade ett bättre öde än att begravas i glömska. Utgivarens avsikt har varit att göra det bästa av detta tillgängligt för husandakten och den enskilda uppbyggelsen. Här är sålunda icke fråga om någon litteraturhistorisk antologi utan om en för praktisk

bruk avsedd bok. Härav följer att de äldre psalmerna och sångerna, när de i språkligt avseende verkat allt för knaggliga för ett nutida öra, blivit underkastade en varsam revision, varjämte de icke sällan förkortats.

Påfallande starkt är det danska inslaget. "Psalmebog for Kirke og Hjem" har utgivaren under sin verksamhet som sjömanspräst i Danmark naturligt nog lärt sig att värdesätta och älska och har nu försökt att med svenska språket införliva åtskilliga av dess pärlor. Bland nu levande svenska psalmister hava särskilt Paul Nilsson och J. A. Eklund flitigt anlitats. Utgivaren har emellertid icke stannat vid *psalmen* utan meddelat åtskilligt även av den *andliga visans* karaktär. Här ha Mose och Lambsens visor och Syréens Sångbok varit hans huvudkällor.

I stort sett kan man nog påstå att utgivaren med heder skiljts från sin uppgift. Detta torde kunna sägas både om urvalet — icke minst om urvalet av andliga sånger — och om de översättningar och bearbetningar, som han gjort. Det vore lätt att peka på åtskilliga nummer som måste betecknas som verkligt värdefulla. Jag skall dock inskränka mig till att fästa uppmärksamheten på ett par. Under n:r 95 upptages "O Haupt voll Blut und Wunden" i Paul Nilssons översättning "O huvud, krönt av törne", där man slipper Nya Psalmers banala slutord: "den så dör, han dör väl". N:r 196 är en starkt sammandragen och något omarbetad gammal pietistsång, där mången förvisso med glädje återfinner den kända versen "Ett, Jesu, än påminner jag", som åtminstone i vissa delar av vårt land så ofta av prästen användes under högmässan som avslutning av predikstolsakten. Med verklig tillfredsställelse konstaterar man att utg. som n:r 264 upptagit och från glömskan räddat Paul Bergs lilla älskliga barnapsalm: "Minns, kära barn, de tio bud", som ursprungligen publicerats i Göteborgs stifts Julhälsningar 1924 under den fullständigt vilseledande rubriken: "Den illa förstädda, försmädda och förrådade katekesen". Rec. tvekar icke att beteckna denna psalm som den bästa av de nutida försök till psalmer för barn som han påträffat. Där finnes den *naturliga* enkelheten och barnsligheten, som dylika psalmer så sällan äga. Däremot påträffar man icke ett spår av den tilljordhet och lillgamla snusfornuftighet som brukar vara dessa psalmers vanligaste kännetecken.

Tyvär kan man emellertid icke förneka att utgivaren även medtagit ett och annat nummer som man helst skulle önskat icke hava fått vanpryda samlingen. Dit höra t. ex. L. Bergs tarvliga rimmerier om Guds godhets rikedom (n:r 3) och L. Linderots osmakligt familjära rader:

"Det är så gott att få
vid helga korset stå
med Jesu arma moder
och där betrakta stum
vår marterfulle broder —" (n:r 79).

Andra liknande äro n:r 242, 245, 291. Och det är svårt att förstå att en man som i allmänhet visar så god smak kunnat som slutpsalm införa något så banalt som den fullständigt omöjliga översättningen från Brorson "Amen sjunge varje tunga". Hur originalets "Amen, ak, hvor Gud er god" klingar för ett danskt öra vågar jag icke yttra mig om. Men säkert är att översättningen "Amen, tänk vad Gud är god" för en svensk verkar

som ett slag på örat. Ett och annat i stort sett icke oävet nummer vanprydes ock av någon enstaka språklig omöjlighet t. ex. n:r 40: "Vem är, jag ser — i krubban lägges ner." I samma vers förekommer "vem är — som ligger med besvär — på hö" etc. N:r 43 innehåller följande: "Mitt hjärta alltid *vankar* — där Jesu krubba står."

Utgivarens egna översättningar äro i regel ganska lyckade. Dock behandlas originalen ibland med en frihet som icke är odelat välgörande. Stundom kan ock en viss osäkerhet ifråga om ordvalet i svensk psalmstil komma till synes. Så höra t. ex. *isbergen* i 62:5 liksom *vännernas lag* i 103: 5 till de ord som man helst icke vill höra i en *svensk* psalm. Ej heller passar formen *be* (för *bedja*) i 75: 3.

Dessa anmärkningar äro emellertid ingalunda avsedda att förtaga det goda intrycket av boken. Säkert kommer den att förvärva sig många vänner. Och det förtjänar den.

Knut Peters.

Sparsamhet med verkningsmedlen särskilt i kyrkoårets beredelsetider!*

Det fordras inte så litet av behärskning för att efter kyrkoårets tider rätt avväga innehållt i gudstjänsterna, så att man inte tar ut en kommande stor högtid så i förskott, att till sist, när dagen kommer, intet nytt finnes varken att lysna till eller sjunga med i. Vill man vinna det resultatet, att samma åhörare söndag efter söndag komma till kyrkan, så måste man — särskilt om en och samma präst alltid tjänstgör där — sörja för, att det inte blir enahanda. Farligast i ifrågavarande avseende äro naturligtvis beredelsetiderna, advents- och passionstiderna. Ty själva beredelsen innebär ju, att man också skådar framåt, mot den kommande högtiden. Detta framåtskådande måste ju emellertid göras så, att det ger aning om den kommande högtiden, men inte träder den för nära. "Spänningen" i kyrkoåret måste finnas kvar — om jag så får uttrycka mig.

Ifråga om psalmval är adventstiden lyckligt lottad, ty åtminstone i Wallinska psalmboken ha adventspsalmerna med undantag för ps. 50 just beredelsekaraktär — "Bereden väg för Herren", "Bjud Kristus hem till dig", "Gör porten hög" etc. — och äro skilda i uppställningen från julpsalmerna. Vad predikan beträffar, utgör evangeliet på 1. S. i Adv. nog en svårighet, i det att Jesu intåg inbjuder till att tala om Jesu ankomst — icke ss. något som skall komma med julen, utan ss. något som sker den dagen. På det viset konkurrerar 1. S. i Adv. med julens evangelium.

På liknande sätt utgör också evangeliet på Fastlagssöndagen en svårighet, kanske en ändå större. Det märktes i en radiohögmässa i år, som jag hörde. Och ändå framgår det tydligen av texten, att den talar om något, som skall komma. Även utläggningen av texten måste peka framåt och väcka önskan att höra fortsättning. Psalmvalet under passionstiden erbjuder den största svårigheten, ty de flesta psalmerna äro långfredagspsalmer — de tala inte bara om lidandet, utan om döden på korset. Vid ovan omtalade radiogudstjänst förekomma alla dessa, t. o. m. 94! En psalm, som börjar: "Guds rena lamm oskyldig på korset för oss slaktad", och som dessutom är både så välkänd men ändå av hela vårt folk så vördad och helighållen, skulle aldrig sjungas annat än på Långfredagen och möjligen — enl. gammal sed — vid nattvardsgång, ehuru jag för min del vid nattvardsgång hellre låter våra sorgligt nog ganska okända nattvardspalmer sjungas, ss. t. ex. ps. 152. Man kunde naturligtvis i högmässorna under passionstiden låta passionspsalmerna vara och försöka välja

*) Ovanstående har tillställts Red. med begäran om införande.

passande psalmverser från andra avdelningar i psalmboken. Men då förlorar passionstiden mycket av sin allvarliga karaktär. Ett sparsamt bruk av dem är i mitt tycke det riktigaste. Då kan man kanske inte helt undvika att före Långfredagen sjunga om döden på korset, men de dyrbaraste klenoderna bör man spara till Långfredagen. Den dagen vill jag sjunga ps. 75, ps. 92 (jag gläder mig åt, att den vackra melodien är svensk) ps. 89, ps. 94, ps. 95 (för den vackra av Lindegren komponerade melodien skull) ps. 520 och sist naturligtvis ps. 76: 8. Tyvärr räcker inte högmässan till för alla dessa psalmer. Men dem man väljer, böra inte ha sjungits ofta förut, utom möjl. ps. 95, vars melodi kanske annars verkar alltför obekant. För passionspredikningar och högmässotexter ur Kristi pinas historia kunna ju lämpliga psalmverser väljas ur ps. 80—88 och även f. ö. så som evangelieboken angiver. Dock bör man vid 3. Akten, 3. stycket taga ps. 76: 2—3 i st. för som det står 76: 1—3, så slipper man versen, som säger att Jesus är död. Vidare synes mig vid 4. Akten, 1. stycket ps. 76: 5—7 mindre lämplig. Alla tre verserna tala om döden ss. något fullbordat. Då är ps. 78: 5 bättre, fastän den talar om korset. Den är kanske här den bästa. Men man kan också välja ps. 75: 12. Ej heller förefaller mig vid 4. Akten 2. och 3. styckena ps. 77 passande. Vid 2. stycket kan man taga ps. 75: 12 och vid 3. ps. 76: 2. Här man nattvardsgudstjänst i Fastan, är kanske ingen psalm så lämplig som ps. 97. Den är passionspsalm, men genom melodin — samma som till 150 — erinrar den också om nattvarden. — Dock jag kommer visst för långt från ämnet. Vill man ha en lämplig passionspsalm till högmässorna under passionstiden, är väl ingen bättre än 86: 1! "Du går... att oss... förena". Den pekar framåt. Den må vara ingångssalm under hela passionstiden! Den erinrar om allvaret men ss. någonting som skall ske! Till sist: Kan det för den, som i passionstiden bereder sig till att följa berättelserna om Jesu lidande steg för steg, givas en vackrare psalmvers att sjunga denna tid än ps. 518: 4? Ej heller den psalmversen tar ut något i förväg av det som skall komma.

Riala, passionstiden 1931.

Gils Olsson Nordberg.
vice pastor.

Onekligan måste man nog medgiva att det ligger något berättigt i författarens påpekande av faran att iförväg taga ut för mycket av en kommande högtid såväl i fråga om predikostoff som psalmmaterial. Dock synes författaren skjuta något över målet. Detta intryck framkallar i synnerhet hans förslag rörande psalmvalet under passionstiden. Att icke någon psalm, där Jesu lidande omtalas såsom något fullbordat, skulle få användas förrän på Långfredagen är väl att gå för långt. Att så efter linjal tillrättalägga kyrkoåret torde få anses icke bara omöjligt utan även olyckligt. Det är att driva de-tempore-principen *in absurdum*. Det är att upphöja tjänaren till herre, att göra medlet till ändamål. Det är att av de-tempore-principen som är avsedd att vara en hjälp, i stället göra en hindrande boja. Avsikten med kyrkoåret är dock att låta de särskilda styckena av Guds frälsningsrådslut framträda ett i sänder i skarp belysning. Och hela Jesu lidande måste väl för att klart kunna skådas ses i ljuset från korset. Först mot bakgrunden av Jesu död får hans lidande den rätta meningen. Denna bakgrund måste därför — om än med en viss sparsamhet — få framträda hela passionstiden. Mot användningen av ps. 94 vid varje gudstjänst, där något stycke av lidandeshistorien behandlas, torde därför knappast från kyrkoårets synpunkt någon invändning kunna göras. Däremot bör ju icke någon psalm — icke ens 94 — slitas för ofta. Mot denna psalms regelbundna användning vid nattvardsgång torde då förr invändningar kunna göras, främst den att därmed lösryckes själva nattvardshandlingen ur kyrkoårets sammanhang. Den blir s. a. s. belyst endast från en sida under det att en mångsidig belysning faller över den heliga handlingen, om efter kyrkoåret växlande offertoriepsalmer komma till användning. Alltså: vi ha förvisso all anledning att låta de-tempore-principen få göra oss de stora tjänster, den kan, och tacksamt erkänna dessa, men vi ha ock skäl att vakta oss för godtyckliga konstruktioner och överdrifter.

K. P.

Recensioner.

Körverk:

På *Georg Kallmeyers* förlag, Wolfenbüttel, föreligga ett antal intressanta verk, dels förklassiska, dels moderna. Av de förstnämnda torde *Johann Rosenmüllers* *Acht Begräbnisgesänge* vara mest bekanta; en av dem, "Värld farväl", står ju upptagen i vårt Hymnarium. Även de övriga (alla för 5 stämmor) torde genom sin enkla, rena skönhet kunna förvärva samma popularitet. — Ett annat häfte innehåller två körsatser av *Schütz*: slutkören ur julatoriet samt 150:de psalmen; präktiga lovsånger! — Samma förlag utgiver en serie gammal andlig och världslig körmusik, "Das Chorwerk", i utmärkt utstyrsel. Största intresset tilldrager sig *Heinrich Isaacs* Missa carminum, alltså en mässa, enligt tidens sed uppbyggd över bekanta sånger. Så möter t. ex. den bekanta *Innsbruch ich muss dich lassen* som cantus firmus i *Christe eleison*-satsen. — Ett hypermodernt verk på samma förlag är *Ernst Poppings* Hymnen 1929, som ställer oerhörda krav på träning i moderna tongångar på såväl kör som åhörare. —

Några utomordentliga prov på god kyrkomusik av i dag har *Wilhelm Hansens* Musik-Förlag utgivit i *Tre Psalmer* för Solo, Kor och Orgel av *N. O. Raasted*, op. 34. De tre psalmerna (24, 90 och 130) äro föremål för en i bästa mening kyrklig musikalisk behandling; körpartierna äro väcklingande och utan större svårigheter, genomgående stödda av orgeln. En god anvisning giver kompositören; att solostämman kan utföras av några röster tillsammans. Därigenom kringgås svårigheten att finna solist i mindre förhållanden, samtidigt som den kyrkliga karaktären befrämjas. — Rekommenderas på det allra varmaste! —

Vårt östra grannland bereder sig att fira kyrkosångshögtid och har därför utgivit en samling hymner, som skola uppföras: *Sjutton sånger* för blandad kör — med blandat innehåll, alltifrån *Palestrina* över *Pachelbel* (vars psalm 98 är ett värdefullt tillskott till tacksägelsedagen!) och *Bach* fram till de nu levande finländska kyr-

komusikerna. — Samma förlag, *Församlingsförbundets*, har utgivit ett häfte, sammanställt av *Molins-Mellberg* och genomkomponerat av *Heikki Klemetti* med "församlingskoraler" och allt, benämnt *Botvesper*. Med kyrkomusik i strängare mening har det endast namnet gemensamt; det hela är hållet i den dramatisk-romantiska stilen. Om man bortser från den gudstjänstliga avsikten, så måste man rent musikaliskt erkänna åtminstone vissa partiets värde; orgelförspelet t. ex. har en rent suggestiv kraft. — *Sune Carlssons* "Kyrkokantät" på *Fazers* förlag har en avgjort mera kyrklig prägel; den musikaliska jämvikten störes dock av den överdrivet magnifika slutkoralen ("Nu tackar Gud, allt folk", med 2 trumpetor och 3 basuner i fff, orgeln fullt verk), som kommer något omotiverat efter den eljest rätt stillsamma musiken. —

På *Nordiska Musikförlaget* ha utkommit några a-capella-körer, som utgöra en högst värdefull tillökning av repertoaren på detta i mänskorens förlovade land något styvmoderligt behandlade område. Främst står avgjort *Knut Håkanssonss* tonsättning av *Karlfeldts* "Brusala". Den tacksamma texten har fått en kongenial musik, som bör stå på alla blandade körens repertoar! — *J. Olov Lindbergs* *Vårsång* är även tacksam, en enkel och tröjartad hembygdssång är *Johan Norrmans* "Sång till Södermanland", och slutligen har *David Ahlén* arrangerat *Merikantos* bekanta "Säg minnes du psalmen" för solosång med ack. av blandad kör.

I. S.

Hymnserien på *Diakonistyrelsens* *Bokeförlag* har fått ännu en kraftig tillökning av hymner för den senare hälften av den festliga delen av kyrkoåret. Ett par passionssaker ha kommit med, en smula post festum: finast är *Mich. Praetorius'* sättning till *O Guds lamm*. *O. Olsson* har arrangerat en medeltida mel. till nattvardpsalmen: *Jesus Kristus* är vår hälsa. För påsken föreligger nytryck dels av *Bachs*: *Vak upp, ty natten är för-*

bi dels av Francks: Livets furste och dels av Moréns: Låt oss fröjdas, gladligt sjunga. För bönsöndagen erbjuds Prætorius: Bed trägen och Widéens: Jag vet en blomma fin och skär samt ett tarvligt arrangemang av en mig obekant herre vid namn Montu över en dålig parafras av Fader vår. Till den andra böndagen äro avsedda: Bachs sättning av svenska psalmen 120 och "Saliga de som höra Guds ord" med musik dels av L. Hellvig (en gammal bekant) och dels av J. Morén. Himmelsfärdsdagens ämne såsom Wallin besjungit det i sv. ps. 114 uppträder i musikaliska omskrivning i icke mindre än tre versioner: N. Herman—Bach, H. Schütz och M. Prætorius; för samma högtid har nyutgivits Franck-Moréns: Uppfaren är vår Herre Krist! Pingstdagens hymner äro: Kom helge Ande, Herre god ur Pie cantiones; Lagergrens: Helige Ande, glädjenes Ande, O. Olssons: Helige Ande, o du himlens duva och Daniel Olson: Helige Ande, sanningens Ande, den senare veterligen förut ej publicerad. Trefaldighetssöndagens för övriga tillfällen även mycken användbara hymner äro: Rogers: Dig, o Gud Fader, vare pris, Bachs arrangemang av Gloria Patri till IX:e psalmtönen och av Gæstorius: Dig fader, som oss skapade (Mel. til sv. psb. 252.) Gammal och bekant förefaller nu Rincks Lov, pris och ära och Mendelssohn: Ära vare Fadern. Till sist må nämnas de två lovsångerna: Jomelilis: Sjungen till Herrens ära, och koralen 638 i Bachs sättning.

A. A.

*

Körsången, sångsamling för blandad kör utgiven av Sveriges Körförbund, häft. 2, Stockholm. Pris 1: 50.

Den redan tidigare omnämnda andra delen av denna sångsamling ligger nu färdig. För kyrkligt bruk äro blott två, större saker avsedda: Olssons Advent och J. Moréns: Jubelmotett och en, till omfånget mindre: Widéens: Vi för korset ödmjukt falla. Därtill fogas vackra folkvisearrangemanger av D. Wikander och G. Lundborg och ett par svenska original: Hj. Boberg: Vårblåt och G. Nordquist: Sommarvisa. Goda saker.

A. A.

Solosång:

Johann Sebastian Bachs geistliche Sologesänge. Ein Führer für den praktischen Gebrauch von Walter Engelhardt. Bärenreiterverlag 1930.

Kring den "femte evangelisten" spirar en litteratur, som i mångsidighet snart tycks kunna jämföras med litteraturen om de fyra första. Det finns kommentarer i mängd, t. o. m. "ordlistor" och "grammatik" (Schweitzer), litterära och historiska analyser o. s. v. Nu föreligger även vad man skulle kunna kalla en konkordans, och en mycket förtjänstfull sådan. Ovan nämnda arbete är nämligen ett register över Bachs solosånger, ordnade dels efter kyrkoårets viktigaste fester, dels efter andra uppslagsord, såsom sorg, förtröstan, den barmhärtige samariten, etc. Det utgör alltså ett förträffligt hjälpmedel då det gäller att uppställa program för musikgudstjänster eller konserter med enhetlig prägel. För varje nummer angives varifrån det är hämtat och för vilken röst det är skrivet samt i vissa fall förslag till textändringar. Det lilla häftet kan utan överdrift betecknas som outhärligt för kantorer och andra som ha att ordna kyrkomusikstunder med solist-inslag.

I. S.

För orgel:

Patrik Vretblad: Koralfantasi för orgel, op. 40 n:r 1. Stockholm, Elkan & Schildknecht, Emil Carelius. — Pris 1.50.

Det är koralen 271: Loven Gud i himmelshöjd! som inspirerat Patrik Vretblad till den orgelfantasi som nu föreligger i musikhandeln. Den — uppriktigt sagt — ganska triviala melodien har, tack vare att en verklig "orgelmänniska" tagit hand om den, visat sig vara ett rikt fruktbarande frö, ty denna Fantasi är ett i hög grad njutbart stycke orgelmusik; utförbart även på tvåmanualliga orglar av medelstorlek, tacksamt att registrera och lätt tillgängligt för åhöraren. Stycket är gjort i form av ett Tema med variationer, men dessa variationer äro av ett fyndigt och välklingande slag och utmynna i ett strålände forte, där församlingen — om man så vill — kan medverka med avsjungandet av psalmen. Svårighetsgraden är måttlig.

Alltså ett nummer som med fördel kan användas vid högtidsgudstjänster och kyrkliga möten, men som dessutom också borde kunna tillhöra varje organists repertoar.

O. O.

Om orgel:

Carl Elis: Neuere Orgeldispositionen. Bärenreiterverlag 1930.

Detta lilla häfte innehåller en ytterst intressant samling av dispositioner av de senaste årens tyska orglar. Den visar påfallande, hur den nya "Orgelbewegung" går segrande fram. Det är en väldiga skillnad mot de tyska orglarna från ett 10-tal år tillbaka — och de svenska av i dag! En svensk organist skulle troligen känna sig rätt bortkommen inför t. ex. följande disposition: Flautado 8, Gedacht 8, Prinzpal 4, Nasat 2 $\frac{3}{4}$, Nachthorn 2, Glöckleinton 2 o. 1; pedal Rankett 16. — Var är Voix céleste? Var Borduna 16? — Kanske är skillnaden mest påfallande just i fråga om fot-talen. I Sverige byggs alltså knappt någon orgel, om än aldrig så liten, utan Borduna 16 i man. — I dessa dispositioner finns detta fottal representerat först i orglar med inemot 20 st. Däremot dominera över-tonsstämmor och mixturer — en glädjande återgång till det klassiska orgelbyggeriets principer.

I ett intressant förord redogör utg. för de nyare orgelprinciperna. Dit hör, utom det ovan sagda, att den specifika orgelklangen gynnas på "orkesterorgelns" bekostnad: Stråk- och andra imiterande stämmor utbytas mot principaler, vida flöjter och andra karakteristiska orgelstämmor. — Vidare återgår man från den traditionella "manual-orgeln", där de olika manualerna blott representera olika styrkegrader, till den klassiska "verk-orgeln", där var manual är ett självständigt orgelverk, likvärdigt i styrka men med karakteristisk klangfärg. På sina håll bygger man rent av "Rückpositiv". — En annan god sak är att pedalen även i relativt små orglar förses med en 4-fotsstämma, ev. transmitterad; envar som spelar t. ex. Bachs orgelkoraler har säkerligen ofta saknat en sådan. — Karakteristisk är slutligen utgivarens förakt för tekniska hjälpmedel; allt vad man i den vägen får veta, är antalet koppel i resp. orgel. I företalet motiverar han

detta därmed att dylikt ej har något med instrumentets musikaliska egenskaper att göra — onekligen en sund reaktion mot senare tiders slaviska beundran för de moderna bekvämligheterna! — Allt som allt är boken ett vittnesbörd om en glädjande utveckling; när få vi bevittna en liknande här hemma?

I. S.

Kyrkokonst.

Johnny Roosval, Romansk konst. Stockholm 1931.

Den långsamt framskridande Bonniers allmänna konsthistoria har i dagarna riktats med en ny del med titeln Romansk konst av professor Johnny Roosval. Då dess innehåll uteslutande begränsats till de kyrkliga konstminnena bör den icke förbigås här.

En allmän konsthistoria är, säger Roosval i inledningen, som yttersta domen: "Allt måste fram i dagen på en gång och i samma ljus, alla måste mätas med samma mått och få sin rätta plats". Att åstadkomma ett rättvist domslut och samtidigt hålla begränsningens svåra konst överstiger nästan mänsklig förmåga. För att gå i land därmed måste man välja en uppställning, som i sig själv begränsar materialet och ger det en viss översiktlighet. Förf. har tack vare sin grundliga lärdom och sin alltid friska syn på konstföreteelserna kunnat ur virrvarret av svårtolkade och ofta vantolkade monument utvinna synpunkter, vilka på samma gång instänga och klargöra materialet. Han har lyckats detta tack vare en ny konstgeografisk indelning. I stället för de stora geografiska enheter, som vi vanligen räknar med och vilka sammanfalla med statsbildningarna, har han valt mera omfattande och täckande. Han kallar sådana för block. "Ibero burgundiska blocket" omfattar sålunda södra Frankrike och norra Spanien, "Sachsisk-baltiska blocket" norra Tyskland, Danmark, Sverige, Finland och Östersjöprovinserna. Konstföreteelserna inom ett sådant block äger en viss ensartad prägel liksom stilskiptningarnas upprästande i tiden.

Klarläggandet av utvecklingen inom dessa konstblock utgör huvudframställningen i boken. Med särskild tonvikt framhålles också de förbindelser, som kunna spåras blocken emellan t. ex. tack vare pilgrimsvägarna.

Det vittnar fördelaktigt om den höga nivå, på vilken vår konstvetenskap befinner sig, att en svensk forskare här framträder med en sådan lärdom och framställningskraft. Visserligen äger boken icke den populära skildringens s. k. förtjänster, och stundom blir kanske upprädan det av monument någon gång väl tyngande, men man kan aldrig klandra den för torrhet och tråkighet. Tvärtom; Roosvals stil äger en charm

och en uttrycksfullhet, som står till få konstlärdas förfogande. De talrika reproduktionerna förhöja ytterligare värdet.

Tack vare "Romansk konst" av J. Roosval äger äntligen den kyrkikonstintresserade i vårt land en möjlighet att förskaffa sig en fast och klar bild av den europeiska sakralkonstens märkligaste period.

Bengt Cnattingius.

Meddelanden.

Val. Till domkyrkokapellmästare vid Lunds Domkyrka har av Lunds Domkapitel utsetts musikdirektören A. Runbäck, Båstad.

Till innehavare av förenade tjänster ha utsetts: i Aseda, Krb. S. Nelzén, Stora Råby; i Vena Kalm. O. Lundin, Rommele, Upphårad; i Rönnäng, Gtb. E. Bromander, Björkö; i Naum, Skb. E. Ringman, Gårdhem; i Sparrsätra, Upps. G. Eriksson, Gräsön; i Norrala, J. Karlsson, Svenskbyn.

Till organist och kantor i Vadstena musikdirektör Bengtsson, Sundsvall.

Orgelsektionen inom Kyrkosångens Vänners Centralkommitté, vilken står under musikdirektör Waldemar Ahléns ordförandeskap har att ärligen till Centralkommittén ingiva rapport över vad sig inom riket under året på området tilldragit haver. Sektionens ordförande vädjar därför till organister och kompositörer att vänligen till honom insända nytungivna orgelmusikaler, dels och meddelanden om mera regelbundet återkommande orgelafstnar, resp. konserter o. s. v. Direktör W. Ahléns adress är: Upplandsgatan 43, 3 tr., Stockholm.

Bachkonserter. I samband med Engelbrektskyrkans 25-årsjubileum — d. 3 maj — har Bachs h-moll-mässa utförts under ledning av kyrkans kantor musikdirektör David Ahlén.

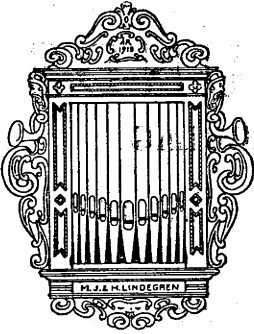
I Upsala Hel. Trefaldighets kyrka har Kyrkl. Frivilligkårens kör under ledning av fil. kand. I. Sahlin utfört ett Bachprogram med bl. a. Actus Tragicus och kantaten: Wachet auf.

Liturgisk-kyrkomusikalisk kurs anordnas i Växjö den 7—9 juli. Medverkande äro musikdirektör A. An-

drén, Örebro och J. D. Becker, Kalmar samt pastor A. Adell. En körledarkurs planeras i Katrineholm den 20—25 juli under medverkan av docent G. Lindberg, musikdirektör Andrén och kyrkoherde Allard. Härnösands stifts kyrkosångsförbund och stiftskretsen av K. S. V. anordna kyrkosångsmöte i Sundsvall den 1—4 oktober.

Körsång men icke solosång i den norska högmässan. Det norska kyrkodepartementet har efter remiss till biskopsmötet utsänt en rundskrivelse till prästerna om vissa punkter i Alterbok för den norske kirke. Anledningen är de avvikelser, som under senare år ägt rum, i synnerhet i fråga om det musikaliska. I skrivelsen inskärpes att den efter trosbekännelsen tillåtna körsången är den enda, som altarboken tillåter i högmässan. Önskar man bruka körsånger flerstädes är den naturliga platsen härför före ingångsbönen, efter orgelpreludiet eller efter gudstjänstens avslutning mellan bönen och de 3×3 klockslagen. För solosång öppnar altarboken plats endast vid utvidgad aftonsång, aldrig vid högmässan, varest solosång icke må förekomma. Alla sångtexter skola på förhand vara godtagna av prästen.

Den 32:a kyrkosångsdagen för Tysklands evangeliska kyrkosångsförbund hålles enligt utfärdad inbjudan den 6—8 juni i Dortmund. Vid söndagens festkonsert utföres Dettinger Te Deum av G. F. Händel och Nun ist das Heil und die Kraft av J. S. Bach. På måndagen håller Geheimrat Professor Eger, Halle, föredrag över: Fordringar på en nutidsagenda. Anmälningar före den 25 maj till Evangelisches Gemeindeamt, Dortmund., Klosterstr. 18.

M. J. & H. Lindgren

Orgelbyggare

Göteborg

Telefon 42638 Postadress: Göteborg 7 Telefon 42638

Tillverkning av Piporglar enligt tillförlitliga, länge beprövade system, anpassade efter vårt lands klimatiska förhållanden. Alla delar tillverkas omsorgsfullt och av bästa material. Egen tillverkning av pipor.

Våra orglar hava av herrar musikdirektörer och organister erhållit de högsta vitsord för såväl vackert intonation som exakt och behaglig funktion.

Renoveringar och omstämningar utföras omsorgsfullt.

ORGELFABRIKEN GEBRÜDER RIEGER

Orgelvirtuosen Bruckner vid sin Rieger-Organ.

JÄGERNDORF, TJECKOSLOVAKIET,
bygger världsberömda kyrkorglar.

Under firmans 58-åriga verksamhetstid ha inalles 2.550 orgelverk byggts och monterats i alla världens kulturländer, bl. a. de stora orglarna i Wien-Konzerthaus, Wien-Musikverein, Wien-Stefansdom, Salzburg-Mozarteum, Karlsbad-Grand Hotel Pupp, Paris-Hotel Majestic etc.

Till Sverige ha hittills levererats följande orglar, vilka av landets främsta auktoriteter på området erhållit de bästa vitsord med avseende på material, utförande, klangskönhet och prisbillighet: Mora, Ilsbo, Gnarp, Borlänge, Vittaryd, Skattungbyn, Evertsberg, Hassela, Kungsår, Forsa, Tämnå, Hammarö, Rödön, Karlstad, Gräsmark, Vagnhärad och Vumlingbo m. fl.

För Domkyrkan i Wiborg en orgel med 76 stämmor, 4 manualer, pedäl, 8 fria kombinationer och elektrisk pneumatisk regering.

DISPOSITIONS- OCH KOSTNADSFÖRSLAG GRATIS OCH UTAN FÖRBINDELSE.

Herman Nordfors & Co.

PIPORGELFABRIK LIDKÖPING.

Tel. Kontoret 145.

Tel. Bostaden 592.

Tillverkar piporglar efter nyaste konstruktioner. Moderniseringar, insättning av elektrisk bältdrift och stämningar utföras omsorgsfullt. Finaste intyg från framstående musici. Dispositions- och kostnadsförslag på begäran omgående gratis.

LEDIGFÖRKLARADE KYRKOMUSIKERTJÄNSTER

A) Enbart kyrkliga tjänster.

I Skeninge och Allhelgona (adr. Skeninge) sökes senast 13 juni. Lön 2.500 kr. med 2 ålderstillägg à 250 kr. vardera.

B) Förenade med folkskollärare-tjänst.

I Rasbokil (adr. Rasbo, Uppsala län) sökes senast 20 maj. Skolform B 1. Lön 775 kr.

I Brågarp (adr. Staffanstorp, Malmöhus län) sökes senast 1 juni. Skolform B 2. Lön 600 kr.

I Hultsfred (adr. Hultsfred, Kalmar län) sökes senast 6 juni. Skolform A. Lön 400 kr.

I Arbrå (adr. Arbrå, Gävleborgs län) sökes senast 8 juni. Skolform B 1. Lön 1.000 kr.

Väderstad (adr. Väderstad, Östergötlands län) sökes senast 8 juni. Skolform B 1. Lön 600 kr.

I Össeby-Garn (adr. Brotby, Stockholms län) sökes senast 9 juni. Skolform B 1. Lön 800 kr.

I Asbo (adr. Strålsnäs, Östergötlands län) sökes senast 15 juni. Lön 600 kr.

I Tegelsmora (adr. Toba, Uppsala län) sökes senast 20 juni. Lön 600 kr.

ÅKERMAN & LUNDS

NYA ORGELFABRIKS AKTIEBOLAG

KUNGL. HOVLEVERANTÖR

Tel. 26

SUNDBYBERG

Tel. 26

TILLVERKNING AV PIPORGLAR

för kyrkor, kapell och konsertsalar.

OM- OCH TILBYGGNADER,

reparationer, omstämningar och rengöringar av gamla orgelverk, samt inmontering av elektriska blåsverk utföras.

Utförelse av svenskt material och arbete.

F. n. hava vi beställningar å orgelverk till:

Sandvikens nya kyrka	3	manualer,	36	register
Högsby kyrka	2	”	25	”
Kusmarks nya kyrka	2	”	23	”
Påskallaviks kyrka	2	”	15	”
Närs kyrka	2	”	12	”
Källunge kyrka	1	”	8	”

OLOF

HAMMARBERG

Postadr.: NYA VARVET. Tel. GÖTEBORG 447 50.

**Fabrik för tillverkning av piporglar.
Bästa material och konstruktion.**

**Moderniseringar av äldre verk och
stämningar utföras omsorgsfullt.**

Inmontering av elektriska blåsverk.